

LJUDJE OB TERU

Pavle Merku

TE BO DAN BOT

Kakor njihovi severni sosede v Reziji, tako imajo tudi terski Slovenci veliko veselje do pripovedovanja. Večkrat sem naletel na prave pripovedne talente, vendar sem prav rad poslušal tudi okornejše pripovedovalce, zakaj v vsaki pravljici in v vsaki povesti sem lahko odkril kako zanimivo zrno.

Zapis ljudske pravljice jemlje izvirniku prav to, kar je v njem najvrednejšega in najbolj užitnega: to je enkratna oživitev, v kateri posoja pripovedovalec izročilu svoj glas, svojo sposobnost vživljanja v dogodke, svojo emocijo, svojo mimiko. Brez vsega tega je zapis muzejsko zanimiv, toda ni živ. Samo filmski zapis — in še ta le delno — bi lahko posredoval vse to; vendar bi tudi tu manjkalo ono naravno okolje, v katerem je pravljica živela in v katerem se je pripovedovanje konkretiziralo. Poslušanje pripovedovanja je zato enkratno, neponovljivo doživetje in pomeni hkrati spoznavati pripovedovavca-človeka ter okolje, iz katerega je izšel; pomeni tega človeka in to okolje doživeti. Samo tako lahko dojameš ljudsko pripovedništvo.

Občutek nemoči me hromi, ko hočem predstaviti tri terske pripovedovavce bravcem iz osrednje Slovenije: ti ljudje, njihova zemlja in njihove bridkosti so jim skorajda popolnoma tuji, predaleč od njihovih izkustev in njihovih interesov. Bravcu lahko posredujem le nekaj muzejsko urejenih tekstov, ne morem mu pričarati doživetja, ko sem sam prvič prisluhnil terskim pravljičarjem. Tedaj sem spoznal, da je pravljica iz ust ljudskega pripovedovavca tudi glasba, ki je pa nobena glasbena pisava ni zmožna ujeti, in je hkrati tudi gledališče, ki je včasih s svojimi miselnimi skoki in asociacijami drznejše od modernega gledališča.

* * *

Ko sem v lanskem oktobru zbral v kuhinjo *tou Sedliščah* nekaj starih vaščanov, je njihova glasnost pred mikrofonom sprva splahnela. Menda ni znal nihče ničesar zanimivega pripovedovati. Tuji smo si še bili, kako pa moreš govoriti tujcu, ki ga ne razumeš in ki te ne razume?

Prvi se je ojunčil *Bip*. Našli smo ga bili v brajdi, ves črn je bil od zemlje. Čez nekaj dni bo dopolnil sedemdeseto leto, a je ves čvrst. Lase, ki sivijo, mu venomer pokriva kapa. Bip je njega dni delal na Jesenicah, me laže razume. Zato tudi vpleta v pripovedovanje vse polno izrazov z onstran namesto domačih narečnih. Tako reče na primer *miesto* namesto *četát*, kar bi nedvomno rekli vsi ostali v tej družbi; pravi *gnáli* namesto *náli*, pravi *strieħa* namesto *kouvojárt*. Kljub temu mu sledim s težavo, zakaj govori neznansko hitro in strašno brbota in žre glasove.

E, se je torej ojunčil Bip, *ćum poviedati ínjele dno*. Povedal bom zdajle eno. In je začel:

O bi dan dan bot, ke o mou kuj na sínu, ne. A zat taa sínu, ne, nisu tieli rado videti, ku vidi žen, mai. So a držali u faméj anu oáa so a škuláli a; o bi réstou duóvac, o mou kuj tálee. Alora kadár ke e paršóu velík, su djali, ée bo pounó priden, ke no éu a náti tou miesto anu ke no éu mu dati souse tuo, ke bo o zbrau. Alora ja, ja, jau, tele ne. Alore te dan, kaj so a gnali tou miesto, zat ko s mu pokazáli souse to, ke to bo, kjer ti bo kej. Anu nič o kuj o nóu láu, ni tou nič poviedati, kúo ée, zat so mu pravili simpre prej, ke ne ta zénà ta e hudíc te bieli, je. Ke ta bieli hudíc zénà. E te dan alore e souse pomérou e zat o djau mu te faméj, le uprošé ti ocú, o djau, to ka te misliš mieti, ne. Zat o djau, faméju o e djau, le, e djau, dajte mi na hudíca. Póten ko so mu právili, ka e ta hudíc, o e zbrau hudíca, ko e vídeu te šinjórine, se viš te šcerátece, hodi s temi táki ée te nu sen, zat to mu tuo plažálo.¹

Pozneje je postal Bip živahen, povedal je še veliko, segal drugim v besedo, da je popravljal in dodajal. Vino mu je razmajalo jezik, da je govoril še hitreje in še manj jasno. Sam je povedal med drugim tudi pripovedko, kako je nastala praproť, a njegov konjiček so prav debele. *Inje éum poviedati no debeló, je začenjál pa ga nisi mogel več ustaviti.*

* * *

Letos spomladi sem spoznal *tana Njívici* pripovedovavko srednjih let, ki je pravo nasprotje starega Bipa. Temperamentna in glasna je sicer kakor oni, vendar govori jasno in počasi, da uživaš ob vsaki njeni besedi posebej. Tudi tematika njenih pripovedk je drugačna. Povedala mi je več živalskih pravljic in nekaj drugih zanimivosti, obljubila pa mi je še veliko drugega, kar ne zna danes zlepa pripovedovati vsak terski Slovenec.

Med njenimi pravljicami sem izbral táko, za katero se dozdevno skriva resničen dogodek in, kakor boste brali, bi človek sodil, da ne sega dosti delj kakor za stoletje nazaj, in to celo v najboljšem primeru. Vendar slutim — ali mi lahko kak specialist to potrdi? — da se za pripovedovanjem gospe Artemije skriva starejše jedro.

Tu ni kíši su bi bózi e alore su mieli mámo bóuno tu kíši. Su djali: ben, zájtra éemo ití tana marcát, éemo prodáti kráu. Zat so šli, a zat póten so mieli strah, ke no pride ta lárini. Zat te bózi júdje

¹ Bil je eden nekoč, ki je imel samo enega sina, ne. In za tega sina niso radi videli, da gleda ženske, nikoli. Držali so ga v družini in oče so ga šolali; on je bil ostal vdovec in je imel samo tegale. Tedaj torej, ko je postal velik, so [oče] dejali, ée bo zelo priden, da ga bojo poslali v mesto in da mu bojo dali vse to, kar si bo sam zbral. Tedaj ja, ja, je dejal, kako ne. Onega dne tedaj, ko so ga peljali v mesto, (potem ko) so mu pokazali vse to, kar in kjerkoli je bilo. In nič; on je samo majal z glavo, ni hotel nič povedati, kaj hoče, ker so mu prej vedno pravili, da je ženska beli hudíc, da je. Da je beli hudíc ženska. Tega dne tedaj je vse gledal in potem mu je hlapec rekel: le vprašaj ti očeta za to, kar misliš imeti, ne. Tedaj je dejal, hlapcu je dejal, le, je dejal, dajte mi enega hudíca. Ker so mu razlagali, kaj je hudíc, si je on zbral hudíca, ko je videl gospodične, saj vidiš ta dekleta, hodi[jo] s takimi petami tja in sem, in mu je to bilo všeč.

so šli po medezine za svo mamó. E re sóute su ložli tu skarpét, tu pónto od skarpéta. Zat so srietli lárine. Zat su djali: — O vita o la morte. —

— Non abbiamo soldi, perchè abbiamo la mamma malata a casa. —

— E allora dovete venire con noi. —

Prendono la piccola, la portanto in una casa, tu no kíšo. E zat ta cíe su stórlí liepó onj za storté hli'ebac un z nje. Oná ne rivála dóre se salváti nu ne víli'ezla on po bokóne od želi'ez.č Alore ne šla ónič za ubežáti. Alore ne obri'edla karabinérje, su jo ložli tapod mantelíno, su jo ložli; anu su ju, zat su dejáli, kje ne ba. Ne djála: — Si ba itáko nu itáko. Ta cíe nu máju fóran pront za me ložti nu'otri e muója cácu so a ubújli anu je tapod sírci pokrit. —

E alore su šli, a zat su djali: — Le tle, kuo e di'elata? —

— E di'elamo hli'ebac. —

— A ku máta ložti nu'otri, ki máta pásto? —

— Níemamo páste. —

Oní su óperli mantelínu, zat su djáli: — Le kle, ke máta hli'ebac za ložti unu'otre. — E zat su lí'epo opérli fóran, karabini'erji, zat su ložli nu'otre te, ke e mieu ložti nuotre to ščerátecu.²

V tekstu nekaterih pripovedk, ki mi jih je povedala gospa Artemia, in nekaterih pesmi, ki mi jih je zapela, sem spoznal vpliv rezijanščine: to je naravno, saj je terska dolina edini prehod, ki veže celo leto prebivavce rezijanske Učjé z ostalim svetom. Raziskovati je treba, kako daleč segajo ti vplivi v vaseh ob samem Teru in kakšen obseg zavzemajo.

* * *

² Pri neki hiši so bili vbogi in so imeli bolno mater v hiši. Dejali so: — No, jutri bomo šli na trg, bomo prodali kravo. In so šli in potem so bili v strahu, da ne pridejo tatovi. Ti ubogi ljudje so šli po zdravnika za mamó. Denar so pa skrili v čevlj, v konico čevlja. Pa so srečali tatove. Ti so dejali:

(Tu se je pripovedka zmotila, rekla naj bi: — O la borsa, o la vita! —, to je: Daj denar, ali te ubijem. Po tem stavku v italijanščini je pomotoma nadaljevala v istem jeziku. Saj sem bil tujec pred njo, zato je naravno izbrala knjižno italijanščino, ki jo odlično obvlada. Ko se je tega zavedla, je ponovila zadnje besede po domače in tako tudi nadaljevala.)

— Nimamo denarja, ker je mati bolna doma. —

— Tedaj pa morate z nami. —

Vzamejo malo in jo odnesejo v neko hišo. Tedaj so tile zanetili lep ogenj, da bi iz nje napravili kruh. Ona se je utegnila srečno rešiti in je zlezla po vseh štirih skozi železne rešetke. (Ali: je zlezla ven skozi rešetast železni balkon?) Tedaj je šla ven, da bi pobegnila. Zatem je srečala orožnike, ki so jo skrili pod ogrinjalo in so jo vprašali, kje je bila. Dejala je: »Bila sem tako in tako. Oni tam so pripravili peč, da bi me spravili noter, in so mojga očeta ubili in je zdaj pokrit pod sirčjem.«

Tedaj so šli (tja) in so dejali: — Vi tukaj, kaj delate? —

— Delamo kruh. —

— In kaj boste spravili noter (v peč), kje imate testo? —

— Nimamo testa. —

Oni so razgrnili ogrinjalo in so rekli: — Tukaj imate kruh, da ga spravite noter (v peč). — In orožniki so lepo odprli peč in vrgli vanjo te, ki so hoteli vreči vanjo dekletce.

Če hočeš doseči *Plestišća* od Njivice, se moraš povzpeti po neasfaltirani, ozki, a dobro prevozni cesti na *Bardo*, *Sedlišća* in naprej proti *Viškuórši*. Vendar se ti pred to vasjo lahko zgodi, da se moraš ustaviti, ker je hudournik odnesel most. V tem primeru moraš nazaj v dolino Tera do Čente, okoli vse Barnadije do Nem in po dolini Karnakte do Tipane; od tu še gor na grebene, odkoder imaš čudovit razgled proti severu na zadnje terske vasi pred mejo: *Viškuórša* in *Brézja* sta največji med njimi. Od teh grebenov se spustiš po vijugasti cesti proti vzhodu do *Plestišć*, ki ležijo komaj tri kilometre od meje; onkraj meje je Breginj.

Še pri teh nekaj cestah so komunikacije vse prej kot dobre. Z avtom se že lahko premikaš in prideš v skoraj vsako vas po tej ali oni boljši ali slabši cesti; ozke so pa vse tako, da ne moreta vedno dva avta vštric; voziti moraš počasi in večkrat čakati tam, kjer je cesta širša, ali pa se moraš ritenski umakniti po klancu ob samih strminah, dokler ne najdeš mesta, da gre drugi avto mimo. Do nekaj let od tega je bilo glavno, večidel edino prometno sredstvo po teh gorskih krajih hoja peš. To, državne meje in večna revščina so ohranile v teh krajih do danes mnogo arhaičnega.

Tako se zna zgoditi, da naletiš prav v teh vaseh na dragocene redkosti in unikate. *Tu Plestišćah* je na vsem lepem domačinka povedala, da je njena teta Anúta pela pesem *Tam dol teče voda Rajna* in jo je tudi sama zapela. Tako sem lahko posnel na trak melodijo te redke in stare pesmi, ki je bila doslej neznana. A še tekst je znan po eni sami različici v Štrekljevi zbirki.³ Napev je starinski in preprost, verjetno je preživel tu v zavetju in brez kontaminacij vsa stoletja od nastanka — vsekakor pred reformacijo, ko so Slovenci še hodili na romanje v Köln — do danes.

* * *

Med pravljicami, ki mi jih je pripovedoval *Džeeef*, je tudi tale o mežnarju, ki je vrgel hudiča raz skalo. Kar sem prej zapisal o pripovedovanju pravljic, ki je tudi glasba in gledališče, velja v polni meri za *Džeefa*. Njegov glas je močan in prijeten; pripovedovanje počasno in dinamično zelo razgibano; dinamika in muzikalni naglasi ustvarjajo zelo prijetno melodijo. Pri tem pa *Džeeef* podoživlja dogodke in jih posreduje poslušavcu s prepričljivostjo odličnega gledališkega igravca.

Povedka je preprosta, drobna. V njej mi je zelo všeč linearen, trezen način pripovedovanja; slog izdaja človeka, ki zna urejeno misliti in pripovedovati in ima živ smisel za dognan, lepo urejen stavek.

Sáda góvore móe (?), ki je bila velíka nesréca, je bla slába úra, táko je začélo pomálo z dažén, zat je finílo s tóučo, je usé u Briezjah potóuklo, usó sirkovíno rezmetálo, a usé tan je pogonobílo. A je biu múnih, ku se díje mu, méžner, ja, munih, od ospódou perjátelj,⁴ téé

³ »Tam mi teče voda Rajna«.

⁴ *Džeeef* se je bal da ne bom razumel izraza *munih*, zato ga je tako dolgo razlagal in opisoval.

je nimer biu po cirkve, tudi on je mu veliko, tézko za vidati tole toučo veliko, ki je usó ziendljo nesló usó sirkovino, krempirja, usé, kar so zadélali za njuh žiulénje. Potadá teje múnih žnéjder je šu u círku, je prosú, touča e nimer hodila, boj na boj je pogonobílo; je zgonú zvoné, ni vejálo nèč. Tóuklo, nimer touklo. Potadá on je rieku, kar usé zloudej j toukú, e je uzeu zluodja dou z altárja an ga je wúru proč noter pod skálo; e jau, kar usé zluodi je toukú, še ti se zluodi tóuce se ti an ga je wúru kar proč noter pod skalo.

BIEŽI, BIEŽI, DU JI STRUP

Letno povprečje padavin v Terski dolini presega 300 mm; huda ura ima lahko strašne posledice za gospodarstvo. Tudi poletna suša ne prizanaša. H katerim sredstvom se je v davnini zateklo ljudstvo, da se je skušalo zavarovati pred hudim ali da je poklicalo potrebni dež?

Povpraševal sem za to od Tera prek doline Karnajte do Černjeje in nabral nekaj pričevanj. Stiriinšestdesetletni *Džéef* mi je *tu v Plestíščaj* pripovedoval o navadah, v katerih se molitev, procesija in magija mešajo brez prave ločnice. *Džéef* govori glasno in jasno, nikogar nisem v ti vasi slišal, ki bi rabil tako čisto narečje, saj leži vas na bregu, kjer se tersko območje prevesi že na soško stran in so vplivi obsoških govorov in celo nevtralne pogovorne slovenščine zelo kazni. Dolgi vokali, dvojno naglašanje, muzikalni naglas, artikulacija posameznih glasov pridejo v njegovem pripovedovanju do zgleadne veljave; užitek ga je poslušati. Tako čisto in jasno govori, kot da ni preživel desetletja v Franciji. Seveda rabi dosti italijanskih besed; nekatere so že sploh last terskega narečja — in te zapisujem fonetično — nekatere druge pa so le trenutna rešitev iz zadrege, ko mu zmanjka domačega izraza ali ko se boji, da ga ne bom razumel; te izraze bom pa zapisal kar po italijanskem pravopisu.

Te stare dažéle so vírovále uná víero, to de, kar je pršló huda ura, slabo, tóuča, so míeli nimer téle ruože spétaa Juána, ke tud se kličejo árnika sadá. Potadá smo smoodíli, so smoodíli, zvoné su zvoníli, da bi míelo biti uséjci' džiuóvalo² za téle temporálie.³ Naturalmente júdje⁴ tístikrát so víruáli, so bli molto religiosi, so víruáli, su dí'elali tud procesije; kar je blo sušno lieto, so hodili še dou⁵ Isonzo, so bli šle édenkrát. Po tri dni hodá or an dou za u procesijo so hodili an prosili Bogá, da Bog di daš.⁶ Edenkrát so prišli

¹ Vsaj kdaj.

² Koristilo, iz it. *giovare*.

³ Nevihte.

⁴ Ljudje.

⁵ Dol, gor in drugi prislovi se v terskem narečju pogostoma rabijo kot predlog.

⁶ Daj dež.

dou Isonzo, táko je spomín náred, de sámó se je zráslo, so prišli dou Isonzo, pried je blo usé iasnuo, lepu'o, potadá naš ospúod di'jemo,⁷ ne, ospu'od je tudi lu'ožu noter božjo mártruo, ko so nesli u procésijo dou uódo od Isonzo. Tan potén za pou úre póten je začelo daš. Júdje⁴ so usi míslili, de to je poprávu, de smo sprosili daš. Ví'eru so mieli téekrát.

Zanimalo me je, ali so vreme tudi zagovarjali.

Ja, ja, tud tuo. Je biu ráni Koštenáto. Maa sestrá je bla pr-nemu duhóuniku. Je tudi tan, sáda je pršlá s Francije, je tan domá na nje domovíne. Tudi oná téekrát je bla perneslá ne písme, ne líbrine,⁸ ne písme od talié duhóunika. Je biu den móoš e je mu njéa otroké domá. Žénska je bla umérta, samo otroké je mu rani Koštenáto. Tudi je biu den móoš intelligente, je brau téjlie písme dóstikrát an je zaguárju tudi, de quínter⁹ tóúče tíste líbre, ki so usé is sopróu (?). Tan édenkrát, ne vien, al je blo ries al ni blo ries, ta je taku, ki je blo na tenlé búquah, ki je talie séstrà perneslá od talie duhounika tám-per-nàs, on tako je brau, drúge bábe so tudi žgále télie ruoze soétaa Juána, árniku potadá tóúča se je ustávila, édenkrát se je ustávila; kar je prebráu, je tud se ustávila. Kar mále se tiela ustáviti, še cé ni biu brau, ma takuo je brau, tud tóúča se e ustávila.

Triinsedemdesetletni *Jóvanž Tíno* je poslušal in odobral priveden mladšega vaščana, sam pa je povedal štirivrstičnico, ki so jo *plestíški* otroci govorili, ko so hoteli jasno vreme:

*Pételin piéu,
skóčiu na driéu,
skóčiu na jásen,
di Buh se rezjásni.*

* * *

Tou Bárde mi je dvainosemdesetletna *Dzefátija* povedala, kako so odganjali slabo vreme. Gre za drobec magičnega obreda, ki ga je stara *Báršćica* opisala, ne da bi omenila kake govorjene formule.

Te bo na ženà dan bot, ke na právila, ke kadár o se naréja dan hud tèm, ke to ma uzéti sarp e zat ke to ma dáti móčno tri kólpe ta na nu pejc e zat ke tèm te húdi špari e tóúča nu ví'etar nu souse to húdo. Ja, to húdo óne u ájarji, ke to ma ité, ke to níe več. Tuo ja si úla, zat níe več.¹⁰

⁷ Pravimo, iz it. *dire*.

⁸ Knjige.

⁹ proti, iz furlanskega *cuintri*.

¹⁰ Bila je nekoč ženska, ki je pravila, da kadar se naredi huda ura, je treba vzeti srp in trikrat močno udariti na skalo; zatem huda ura izgine in toča in veter in vse hudo. Ja, hudo gori v zraku mora iti in ga ni več. To sem čula in nič več.

Končno mi je *Kambulésa* — menda ji je kakih sedemdeset let — tudi *tou Bárde* povedala zagovor, ki se le v sklepni besedi razlikuje od različice, ki jo je že objavil Milko Matičetov:

*Bí'èži, bí'èži mágla,
ke je o'á tu trávi,
o ma sekíru ta-na lávi,
ríti, ríti pod koríti,
če te núe podrazíti.¹¹*
Beži, beži megla,
ker je oče na travniku,
on ima sekiro na glavi,
?
ti bo noge izpodrezal.

* * *

Tu in tam so mi omenili tudi zagovarjanje zoper nekatere bolezni, vendar se zagovorov niso spominjali. Pač pa mi je uspelo zapisati tri zagovore zoper kačji pik.

Plestiški zagovor, ki mi ga je povedal neutrudljivi in nadvse prijazni *Jovánž Tíno* (osem ur v enem dnevu je starček govoril in pel pred mojim mikrofonom), obsega daljšo pripoved in dodatno razlago, kako se moraš pri zagovoru vesti. Manjka pa prava formula.

Buh an sveti Peter so hodili po svieti in po póti, ki su šli, so sréčali édnaa húdega človeka z rógastin jezikin in špíklastin répen. Kam pa ti greš? mu je reku sveti Peter. Ja, je reku drugi, ja gren, de ušáfan človeka, de ga píknen. En moj strup a móra umorít. Pa Peter je reku: A ti maš strup? Ja. Če ti maš táki strup, de človeka umoriš, mí-mamo pa górsi recníju za troj strup unícati, táko da tvoj ne vejá nič.

Človek méne me je pravu tako, potém moraš pomolít, je reku, e muoraš klicat svéto A'gato, sveta Páulina, e, póten strup gre proč. Si gvišen, de gre proč? pa ne smieš ubiti ga obédén, ne kače, ne modrása, ne vípere ne obédne reči. Moraš kar pustít use. Ne smes ubivát.

Ta in naslednja dva zagovora vsebujejo po nekaj prvin, ki jih ne najdem v bogati zbirki zagovorov zoper kačji pik v *Möderndorferjevi Ljudski medicini pri Slovencih*.¹² Zato se mi zdi koristno objaviti tudi zagovor iz Črnega vrha (*Montefosca*) v *Nadiški dolini*, dasi sem se doslej in se bom tudi v prihodnje strogo držal le tekstov, ki sem jih posnel v terskem območju. *Črnovški* zagovor je v pripovednem delu povsem podoben prejšnjemu, manjka sicer razlaga o vedenju pri zagovarjanju, toda vsebuje magični obrazec, za katerega nisem doslej našel primere.

¹¹ Gl. dr. Milko Matičetov, *Uno scongiuro sloveno contro la nebbia e i suoi corrispondenti svizzeri*, v: *Schweizerisches Archiv für Volkskunde*, 57. Jahrgang, Basel 1961, str. 160—163.

¹² SAZU, Ljubljana, 1964.

Kadar kajšna živau strupena je usonila ali piknila kajšnega človeka, mo so zaguaril, da mu ne bo nobena škoda, z le-temi besedami: Bouh mojster je šu po eni poti. Tam je srečau ga iméj. Kaduo je tist, ki tákuo móčnuo svíze? Jest sen tist, ki ima špikjast rep an rógjast jezèk. Kamor piknem, imá use mrtvo ostát. Lážeš ti, beštja, jast imam petansedemdesét arceníj; kamer húhnen in pomážen, ima use zdravo ostat in ti, beštja, imaš krepát.

Bieži, bieži, duji strup, pítén,¹³ téčè an te pretečé, bieži, bieži, duji strup, pítén, téče an te pretečé.

Pripovedni del teh dveh zagovorov se povsem sklada z zagovori z Libušnjega,¹⁴ s Krna¹⁴ in iz Dolenjega Barnasa.¹⁵ V pleštiškem zagovoru je menda izirna prvina klicanje sv. Agate in sv. Pavla. Zanimivosti v črnovrskem zagovoru pa so redka omemba, da more kača usoníti,¹⁶ to je zastrupljati od daleč le s pogledom; nadalje izraza *Buoh mojster in iméj*; končno ohranitev jasne formule.¹⁷

Tudi kratek zagovor iz *Černjéje*, ki mi ga je povedala stara *núna*, obsega dva dela: obrazec in razlago, kako se je obnašati. Tu se je zabilisal daljši, pripovedni del.

Na vprašanje, kaj so delali, ko je kača pičila, je *núna* odgovorila:

Se prepovi'e.

Kako se prepovie? sem spet vprašal.

Bieži dúštaj dekléne an te pítén, te réten, te pretečén.

Se vrže uódu, tu ke te bolí. Tríkat táko.

Čeprav je pomen posameznih izrazov v tem obrazcu precej nejasen ali negotov, je videti, da je v tesnem sorodstvu s črnovrsko formulo.

To so vsi zagovori, ki sem jih zapisal na treh izletih v vaseh terskega območja. Bera se mi zdi bogata in pomembna in jo objavljam zato, da se vsak bravec lahko prepriča, koliko starin je moč najti v kratkem času v terskem okolišu.

¹³ Divji strup (in) pítan.

¹⁴ Gl. Möderndorfer, op. cit., str. 290.

¹⁵ Idem, str. 296.

¹⁶ Idem, str. 279.

¹⁷ Idem, str. 290.